

3. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 26.03.2024).

4. Медіаграмотність у початковій школі: посібник для вчителя / Волошенюк О. В., Ганик О. В., Голощапова В. В., Дегтярьова Г. А., Іванова І. Б., Кожанова А. Ю., Пиза Г. Ю., Шкрєбець О. О., Янкович О. І. / За редакцією Волошенюк О. В., Іванова В. Ф. Київ : ЦВП, АУП, 2018. 234 с.

5. Пономарьова К. І. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови: методичний посібник/ Пономарьова К. І. Київ: КОНВІ ПРІНТ, 2020. 88 с.

6. Реалізація змістової лінії «Досліджуємо медіа» в процесі вивчення української мови та читання другокласниками. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/realizaciya-zmistovo-lini-doslidzhu-mo-media-v-procesi-vivchennya-ukra-nsko-movi-ta-chitannya-drugoklasnikami-226313.html> (дата звернення: 08.04.2024).

7. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1.pdf> (дата звернення: 06.04.2024).

8. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Шияна Р. Б. 1-2 клас URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/Typova.osvitnya.prohrama.1-4/Typova.osvitnya.prohrama.1-2.Shyyan.pdf> (дата звернення: 06.04.2024).

9. History | Твоя бібліотека. History | Твоя електронна бібліотека. URL: https://uahistory.co/journal/3_13/5.html (дата звернення: 04.04.2024).

Тереховська Віталія,
Науковий керівник - спеціаліст вищої категорії,
викладач-методист КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ОБРАЗУ ГЕНІАЛЬНОЇ ДИТИНИ В ПОВІСТІ РОАЛЬДА ДАЛА «МАТИЛЬДА»

Постановка проблеми. ХХ століття називають століттям дитини, тому що на долю дітей випало багато різноманітних подій історичного та суспільного значення. Не дивно, що в творах дитячих письменників центральне місце відводиться дитині, світогляд якої є відображенням певної доби, в яку вона живе. Автори дитячих творів досліджують становище дітей у суспільстві, їх соціальний статус, способи життєдіяльності, стосунки з дорослими і ровесниками. Це позначається на тематиці творів про дітей. В одних творах дитина є відображенням суспільних проблем загального значення, визначення статусу дитини в суспільстві; в інших – простежується тяжіння до психологізації образу дитини як показника моральної сторони суспільства, у якому простежуються його проблеми і перспективи, вплив сім'ї та оточуючого середовища. В окремих творах образ дитини набуває символічного значення і такий твір набуває виразного дидактичного спрямування. Одним із таких творів є повість Р. Дала «Матильда», в якому маленька дівчинка є унікальною дитиною на свої дитячі роки, тому цей образ є мотивуючим прикладом для молодшого покоління читачів.

Аналіз останніх досліджень. З кінця ХІХ століття образ дитини в дитячій літературі не тільки утверджується і стає самодостатнім, а й постає у різних ракурсах, розгортається в уявно-казковому й реалістичному (психологічному й соціально-побутовому) художніх аспектах і стає об'єктом вивчення та дослідження науковцями та літературознавцями. Серед українських вчених виділяємо дослідження О. Бодик, Т. Клейменова, І. Тарасинської, Л. Нечипоренко, Н. Гноєва та інших. Образ дитини в творах зарубіжних письменників вивчали Ю. Якубіна, О. Бобир, Т. Михед, Б. Шалагінов, Н. Назаров, Н. Гричаник тощо. Особливості дитячої прози Роальда Дала та його

дитячих персонажів досліджувала Т.В. Кушнірова, яка акцентувала увагу на жанрово-стильових особливостях його творів.

Метою статті є дослідження геніального образу дівчинки Матильди з однойменної повісті Роальда Дала, зокрема її унікальних здібностей, внутрішнього світу, моральних цінностей та взаємодії з іншими персонажами.

Виклад основного матеріалу. Шкільне дитинство, як і сам образ дитини не є рідкістю в творчості письменників. У когось воно було важким, у когось — наповненим радістю. А хтось писав про дітей, які вирізняються від інших своїм бажанням та жагою боротись з несправедливістю світу. Саме такий образ дитини ми бачимо в творчості Роальда Дала – одного з англійських письменників ХХ століття, які залишають незабутній слід у світовій дитячій літературі та виховують цілі покоління дітей. Його вміння зробити книжки цікавими для практично будь-якої вікової групи читачів, поєднання дитячої наївності та яскравості складного сюжету з глибокими філософськими міркуваннями й потужними висновками підкорює й досі.

За словами самого митця, творити він почав «для себе», для своїх доньок Олівії і Тесс, коли читав їм перед сном. Так з'явилися його книги «Джеймс і гігантський персик», «Чарлі та шоколадна фабрика», «Матильда», які й принесли йому всесвітню славу. Дал зазначав, що процес читання надто важливий для дітей: «Я дуже хочу навчити дітей стати гарними читачами, навчити їх відчувати разом з книгою... Книги повинні бути смішними, захоплюючими і дивовижними» [4]. Письменник неодноразово зазначав, що писати для дітей досить важко, оскільки тяжко підтримувати цікавість дитини та втримати її біля книги, коли у сусідній кімнаті є телевізор.

Повість «Матильда» захоплює і дорослих, і дітей. Це історія дівчинки, в очах якої «горить вогник справедливості». Персонажі у книзі вражають своєю реалістичністю, яскравістю та цікавістю, кожен з них має свої унікальні особливості характеру та поведінки. Їхня взаємодія з головною героїнею створює захопливий сюжет. Ці персонажі дуже близькі до дитячого читача,

оскільки вони нагадують знайомих з життя реальних людей - вони можуть бути як у оточенні батьків, так і в школі, серед друзів. Тому читаючи «Матильду», дитина знаходить тут рівних собі і може взяти з них приклад, як боротися з життєвими труднощами [3].

Письменник надає героїні твору звичне захоплення – любов до читання книг, яке пізніше перетвориться в справжню втечу від реальності та справжнього життя дівчинки. Вона обожнювала читати Ч. Дікенса, Ш. Бронте, Д. Остіна, М. Веба, Р. Кіплінга, Е. Хемінгуея, В. Фолкнера та інших класиків світової літератури, які читав не кожен дорослий, а Матильді було всього 5 років. Однак її родина неначе «не пасувала» до бачення героїні, а мотиви світогляду та бізнесу батька стали протиріччям її дитячим думкам.

В представленій сім'ї Вормвудів інакомисляча дитина стає тягарем, який лише докучає та перешкоджає батьковому несправедливому та оманливому бізнесу. В книзі можемо знайти підтвердження цьому : «...Вона для них була нічим не краща за струп. Батьки тільки й чекали того часу, коли нарешті зможуть віддерти й викинути доньку, як струп, бажано в інший округ, або ще й далі...» [1].

Рональд Дал осуджує сучасні соціальні явища, такі як спрямованість думок лише на матеріальні цінності, бездумні розваги та відсутність сімейних цінностей. Коли для дівчинки книги стали відкриттям нових світів, то центром всесвіту Вормвудів був телевізор з однотипними телешоу, які лише спричиняли деградацію родини. Іронічно описана й картина «родинних традицій», адже замість живого спілкування за столом під час вечері вони переглядали змагання з боксу на диванах, не промовляючи жодного слова.

Таке оточення спричинило непослух зі сторони героїні: щоразу, коли дівчинку ображали, вона вигадувала покарання для кривдників, адже «діти можуть карати дорослих, якщо вони роблять погані вчинки» [1]. Її креативність та кмітливість відображалась в своєрідній помсті – дівчинка намастила клеєм батькового капелюха, який знявся разом з його «дорогоцінною візиткою бізнесу» - волоссям, влаштувала справжній

перфоманс із папугою, якого прийняли за привида, та навіть підмішала мамину фарбу в лосьйон, яким містер Вормвуд вкладав волосся кожного ранку. Всі ці вчинки супроводжувались маленькими перемогами, адже вони допомагали Матильді «...терпіти їхній ідіотизм і не збожеволіти самій» [1]. Таким чином, маленька дівчинка стала боротись з «всемогутніми дорослими» за таку дорослу річ, як справедливість.

Як всі діти, Матильда ходила до школи. Саме школа стає тим середовищем, де головна героїня відчуває себе краще завдяки друзям та улюбленій вчительці, міс Гані. Рональд Дал створював автобіографічну образність головного керівництва школи, оскільки сам в дитинстві зазнавав жорстокості від директора, який підтримував фізичне покарання. В творі перед нами з'являється постать пані Транчбул – директорки школи та чемпіонки з метання молота, яка тренувала свої вміння на справжніх дітях. Автор описує її як «втілення жаху в чистому вигляді, люте деспотичне чудовисько, що до смерті лякало і учнів, і вчителів. Навіть звіддала можна було помітити навколо неї ауру жорстокості, а зблизька відчувався небезпечний жар, який вона випромінювала» [1].

Сам твір переплітається з реальністю та ірреальністю, тому ми можемо спостерігати за несумісними з сьогоденням випадками – телекінезом Матильди, який виник через відсутність тренування інтелектуальних здібностей. «Її мозок у класі вчительки Гані не мав жодних перешкод, які треба було долати, та просто дурів без достатньої для нього напруги. Він кипів і шаленів у її голові, не маючи перед собою задач» [1]. В фіналі твору Матильду перевели в старший клас, де вона навчалась відповідно до її можливостей, в результаті чого її здібності зникли.

Не лише батьки, а й сама пані Транчбул стала поштовхом та другою причиною використання надзвичайної сили Матильди, адже вона також з'явилась внаслідок сильної ненависті до її жорстокого поводження з дітьми. Письменник детально описував сцени фізичного насилля в м'якій для юного читача манері, щоб показати, наскільки вразливою є дитяча психіка та

наскільки глибоко діти проживають будь-яке негативне ставлення до себе. Телекінез Матильда одразу ж втратив свою силу, коли Транчбул відмовилась від посади директорки, залишила будинок Дженіфер Гані і виїхала в невідомому напрямку. Матильда вже не спостерігає моральних та фізичних знущань пані Агати над дітьми та собою, і її ненависть зникає разом з надзвичайними здібностями.

Надзвичайно важливо підтримувати дитину в будь-яких її починаннях, бути доброю до неї, щоб вона виросла людиною, яка усвідомлює свою гідність. Таким героєм постала перед нами міс Гані: «...делікатна і тиха, вона ніколи не кричала й зрідка всміхалася... мала рідкісний хист – її обожнювали всі діти, якими вона опікувалася... Якесь дивовижне, відчутне на дотик тепло випромінювалося з її обличчя...» [1]. Повністю протилежний персонаж директорці, міс Гані стала для Матильди промінням надії, чесності та справедливості. Автор окреслює ще одну рису головної героїні – чуйність та співчуття до людей, які на це заслуговують. Тут простежуємо «зміну ролей» – не вчителька допомагає, а Матильда рятує міс Гані: «Просто дивовижно ... як упевнено й авторитетно ця крихітка взяла на себе відповідальність за її проблеми» [1]. За допомогою своїх надзвичайних здібностей дівчинка вирішила скрутну ситуацію вчительки, яка потерпала від своєї ж тітки – Агати Транчбул.

Матильда залишилась з міс Гані, знайшовши свій новий дім, де вона більше не є «тягарем», лише розрадою. Фінал історії відображає два види внутрішньосімейних відносин: сім'я, де дитина приречена на самотність, та життя з вчителькою Гані, де вона більше ніколи не залишиться непочутою. Таким чином, мотив самотності та сирітства, що переслідував Матильду, отримує своє логічне завершення в її об'єднанні з міс Гані – такою ж умовно сирітською душею.

Висновок. Повість «Матильда» є твором, де Роальд Дал змальовує головну героїню в несприятливій для психологічного та морального розвитку соціально-побутовій обстановці, але вона не приймає цього як звичну норму.

Натомість, Матильда активно діє, використовуючи наділені автором риси - свою кмітливість і винахідливість, щоб виправити злі вчинки людей та психологічно-фізичне насилля. Вона не лише відмежовується від «ворожого» соціального оточення за допомогою книг, але й активно протистоїть йому, щоб змінити свою долю. Автор демонструє, що Матильда - це геніальна дитина, яка знаходиться в складному середовищі, де вона не отримує відповідної теплоти та підтримки від родини, проте вона не залишається байдужою і бореться за своє щастя і справедливість.

Список використаних джерел

1. Дал Р. Матильда. Київ: А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА, 2009. 272 с.
2. Дал Р. «Матильда»: сюжет, аналіз. URL: <https://moyaosvita.com.ua/literatura/roald-dal-matilda-syuzhet-analiz/> (дата звернення: 06.04.2024).
3. Кушнірова Т.В. Жанрові особливості дитячої прози Роальда Дала / Т.В.Кушнірова // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Філологічні науки. Випуск 36. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2014. С.148-153.
4. Михед Т. В. Роалд Дал / Т. В. Михед // Історія зарубіжної літератури ХХ ст.: навч. посіб. / В.І. Кузьменко, О.О. Гарачковська, М.В. Кузьменко та ін. Київ: ВЦ «Академія», 2010. 496 с.
5. Чепурко О.М. Образи дітей в українській малій прозі кінця ХІХ - початку ХХ сторіччя. URL: <https://studentam.net.ua/content/view/8373/97/> (дата звернення: 02.04.2024).
6. Шалагінов Б., Назаров Н. Великий світ маленького дитинства // Всесвіт. Український журнал світової літератури. С. 166–171. URL: <https://www.vsesvit-journal.com/old/content/view/460/41/>. (дата звернення: 08.04.2024).

Харчук Яна,

Науковий керівник - спеціаліст вищої категорії,